

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ: **представництво в умовах** **надзвичайних ситуацій**

МАТЕРІАЛИ
Круглого столу

Одеса,
15 грудня 2023 року

Одеса
Фенікс
2023

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *С. Харитоновна*,

доктора юридичних наук, професора *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професор;

Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської наукової конференції:

Глиняна Катерина Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Калітенко Оксана Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Омельчук Олександр Сергійович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Бааджи Наталія Пилипівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Кирилюк Алла Володимирівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;

Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Круглого столу, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Шерешевські читання: представництво в умовах надзвичайних ситуацій : матер. Круглого столу (Одеса, 15 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: *С. Харитоновна*, *І. Давидової*; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 130 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8395-51-3

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних і практичних проблем цивільного права та процесу, в тому числі особливостей представництва в умовах надзвичайних ситуацій, інших дотичних тем приватного права, які були оприлюднені на Круглому столі, що відбувся 15 грудня 2023 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.155

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонова Олена Іванівна</i> ПРЕДСТАВНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ	9
<i>Мінченко Раїса Миколаївна</i> ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	14
<i>Бааджи Наталія Пилипівна</i> ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	19
<i>Бабич Ірина Григорівна</i> КОНКУРЕНЦІЯ ДЕЛІКТНОГО ТА ДОГОВІРНОГО ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	24
<i>Гаврік Роман Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ (ЗАКОННИМИ ПРЕДСТАВНИКАМИ) В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.	28
<i>Галупова Лариса Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	33
<i>Еннан Р. Є., Мазуренко С. В.</i> ACADEMIC ETHICS AND ACADEMIC INTEGRITY SYSTEM: USA EXPERIENCE (АКАДЕМІЧНА ЕТИКА ТА СИСТЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД США).	37
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИДАЧІ ДОВІРНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	42
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i> СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ФАРМАЦІЇ.	45
<i>Кривенко Юлія Василівна</i> ІНСТИТУТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ	51
<i>Маковій Віктор Петрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗА ДОВІРЕНІСТЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	54
<i>Матійко Микола Володимирович</i> ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	59

також начальники госпіталів, директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, капітани морських, річкових суден, що ходять під прапором України, начальники установ виконання покарань.

Висновок: Процеси законодавчих змін, що відбуваються в країні яскраво свідчать про необхідність електронного вдосконалення процесу документообігу в країні. Попередня ситуація із пандемією та наступні життєві проблеми пов'язані із воєнним станом яскраво свідчать про необхідність упорядкування, контролю та вдосконалення документообігу в сфері представницьких відносин.

Кирилюк Алла Володимирівна –
к.ю.н., доцент, доцент кафедри права
інтелектуальної власності і патентної юстиції
Національного університету «Одеська
юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ФАРМАЦІЇ

Право інтелектуальної власності у сфері медицини – це сукупність прав, які виникають у людини, щодо створеного нею результату інтелектуальної, творчої діяльності у промисловій (виробничій), науковій, літературній, художній та інших сферах, права які охороняються законом на об'єкти авторського права, права на відкриття, промислової власності та інші результати творчої діяльності (право на торговельну марку, комерційне найменування, ноу-хау) в сфері медицини.

Будь-які ідеї, які стосуються інтелектуальної власності в сфері медицини повинні знайти свою об'єктивну форму втілення, а тим особам, які створили певний продукт інтелектуальної власності, надана можливість захищати результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності відповідними охоронними документами за законодавством України.

У зв'язку із тим, що медична діяльність має здебільшого науковий та дослідницький характер, а також слід погодитись із думкою Н. Г. Зубаревої, яка відзначає, що основними напрямками наукової

діяльності в сфері медицини, у результаті яких створюються об'єкти права інтелектуальної власності, є розробка нових методів діагностики і лікування захворювань, створення та апробація нових лікарських засобів, вдосконалення методів їх фармацевтичного та хіміко-токсикологічного аналізу тощо [1, с. 102], до кола суб'єктів право-відносин, що складаються у процесі здійснення медичної діяльності, включаються суб'єкти права інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я. Зокрема К. О. Воронцова до таких суб'єктів відносить фізичних осіб – наукового працівника, медичного та фармацевтичного працівника, пацієнта, а також юридичних осіб – заклади охорони здоров'я та інші юридичні особи будь-якої форми власності, що набули прав інтелектуальної власності [2, с. 7]. При цьому, науковець визначає наукових працівників у сфері охорони здоров'я як осіб, що здобули вищу медичну або фармацевтичну освіту та отримали відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації, та які за основним місцем роботи на підставі трудового договору здійснюють діяльність, пов'язану із проведенням фундаментальних та/або прикладних наукових досліджень, отриманням наукових та/або науково-технічних результатів, або займаються науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю [2, с. 4].

Якщо включення визначених вище фізичних та юридичних осіб до кола суб'єктів інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я є виправданим та не викликає питань, оскільки фізичні особи у таких відносинах є творцями, а юридичні особи можуть набувати право власності на результати інтелектуальної діяльності, то віднесення пацієнта до суб'єктів інтелектуальної діяльності у сфері медицини видається дискусійним. В досліджуваному контексті можна навести визначення поняття пацієнта, запропонованого Д. А. Лур'є, який розуміє під ним особу, що залучається за добровільною згодою як досліджуваний до клінічних випробувань у зв'язку з наявністю захворювання, щодо якого є вірогідність, що предмет випробування має ефективні та безпечні фармакологічні властивості, які встановлюються та/або перевіряються в ході цього дослідження [3, с. 56].

Водночас, у Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань [4] поряд із терміном «пацієнт» застосовується термін «здоровий доброволець», під яким В. Є. Добрава розуміє особу, що залучається за

добровільною згодою як досліджуваний до клінічних випробувань з причини немедичного характеру та яка не отримує прямої користі для свого здоров'я від участі у дослідженні [5, с. 9]. Отже, не зважаючи на термінологію, людина як об'єкт діяльності з проведення досліджень у сфері медицини навряд чи може бути суб'єктом права інтелектуальної власності, адже вона не є творцем та не вчиняє активних дій для створення об'єкта інтелектуальної власності, а є лише носієм біоматеріалів.

У сфері медицини та фармації існує кілька суб'єктів права інтелектуальної власності, які мають права на розробку, виготовлення та захист своїх інноваційних продуктів. Основними суб'єктами права інтелектуальної власності у цій сфері є:

1. Винахідники. Вони представляють осіб, які розробляють нові методи діагностики, лікування, виготовлення лікарських препаратів або інші технології, які мають значний внесок у медицину і фармацію. Винахідники можуть бути дослідниками, лікарями, вченими і навіть студентами, які здійснюють дослідження та розробки в цих галузях.

Вони мають можливість подати заявку на отримання патенту на свої винаходи і отримати інші форми охорони інтелектуальної власності.

Патент — це техніко-юридичний документ, який засвідчує, що заявлена пропозиція дійсно є об'єктом права інтелектуальної власності, авторство її творця, національний пріоритет на інтелектуальну власність (винахід, корисну модель, промисловий зразок). До об'єктів патентного права у медичній практиці відносять винаходи, корисні моделі, промислові зразки. Під промисловим зразком розуміється декоративний, оформлювальний або естетичний аспект (дизайн) виробу. Корисна модель — новаторське вирішення завдання у будь-якій галузі національної економіки, на яке може бути отриманий патент. Умовою патентоспроможності корисної моделі є новизна та промислова придатність. Винахід — це результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології, що має новизну, винахідницький рівень і промислову придатність. Особливість винаходів, які використовуються у медичній практиці полягає в тому, що їх застосування прямо пов'язане із правом пацієнта на охорону здоров'я і на життя. Тому, для подальшого використання медичних винаходів у медичній практиці проводиться їх медико-біологічне або клінічне дослідження (випробування).

Патентна система надає винахідникам виняткові права, що дозволяють їм не допускати інших осіб до використання їх винаходів і отримати завдяки цьому дохід від своєї інноваційної діяльності.

Патентування в медичній сфері має такі переваги: надання правової охорони для самого винаходу, лікарського засобу, пристрою, а не на документацію, що характерно для авторського права; захист від недобросовісної конкуренції; чітке датування початку виняткових прав (дата подання заявки на отримання патенту), на відміну від авторських творів (момент створення наукового твору), що дозволяє знизити ризики при виникненні судових суперечок; можливість комерціалізації об'єкта інтелектуальної власності (передача прав на нього за ліцензією, договором комерційної концесії, договором відчуження з виплатою винагороди — як разової, так і на постійній основі), що дозволяє окупити інвестиційні вкладення на створення, виробництво і застосування медичних винаходів; підвищення інвестиційної привабливості, здійснення грантової підтримки для наукових розробок; можливість використання патентів як публікацій на здобуття наукового ступеня; офіційне підтвердження новизни розробок при захисті дисертації; отримання права на участь у конкурсах винахідників і на виставках, в інноваційних салонах національного і міжнародного рівня; поява нових медичних технологій, що раніше застосовувалися як методичні рекомендації; підвищення рівня і значущості досліджень для медичного закладу.

2. Автори – це особи, які внесли свій творчий вклад у розробку наукових статей, книг, посібників, програмного забезпечення, веб-сайтів і інших творів, що містять інтелектуальну власність у сфері медицини і фармації. Автори можуть бути медичними дослідниками, письменниками, дизайнерами, фотографами і іншими творчими людьми. Вони мають право на авторські права, що захищають їх творчість і дозволяють контролювати використання своїх творів і отримувати відповідну винагороду.

Об'єктами авторського права в медичній практиці є всі матеріали, які застосовуються при публічних виступах; тези, доповіді, лекції; результати проведених досліджень з певної медичної проблеми; наукові статті, дисертації, монографії, анотації; конструкторсько-технологічна документація на медичні прилади та інструменти; звіти про доклінічні і клінічні дослідження лікарських засобів і медичних виробів; рекламні проспекти, методичні посібники та інструкція для

лікарів; графічні матеріали; малюнки, креслення, ілюстрації, що демонструють лікувальний процес; аудіовізуальні демонстрації, наприклад, хірургічного або інших видів медичних втручань, фотографічні твори та слайди, фільми, що ілюструють сучасні медичні технології; комп'ютерні програми лікувально діагностичного профілю.

У сфері медицини авторське право не повинно монополізуватися автором і використовуватись тільки ним, а покликане задовольняти інформаційні, лікувальні, наукові та освітні потреби суспільства. Використання авторського права у медичній практиці передбачає захист особистих немайнових та майнових прав автора. Відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням авторського права регулюються Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Особисте немайнове право належить тільки автору, тобто фізичній особі. Воно включає право на визнання людини автором; право перешкоджати посяганням на авторське право, що може завдати шкоди честі чи репутації автора; інші особисті немайнові права. Особливість реалізації цього права у сфері медицини полягає у можливості назвати метод лікування чи досягнення на честь його автора, наприклад, компресійнодистракційний апарат Ілізарова названий іменем вченого, хірурга ортопеда.

Майнове право включає виключне право на використання твору; виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

3. Патентовласники – це особи або організації, які мають право на комерціалізацію нових винаходів або технологій у медицині, фармацевтиці, біотехнології та інших галузях, пов'язаних зі здоров'ям. Патентовласники можуть бути винахідники, дослідницькі установами, фармацевтичні компанії або інші організації, що займаються розробкою і виробництвом медичних продуктів та технологій. Отримуючи патент, вони мають ексклюзивні права на використання і комерціалізацію винаходу протягом певного періоду.

4. Фармацевтичні компанії та лікарняні заклади. Ці організації використовують інтелектуальну власність у виготовленні, розробці та наданні медичних продуктів (лікарських препаратів, вакцин, медичного обладнання тощо) та послуг. Вони можуть мати власну наукову базу і проводити дослідження для розробки нових ліків, вдоскона-

лення методів лікування, а також здійснювати виробництво та комерціалізацію медичної продукції.

5. Університети та дослідницькі установи. Вони займаються науковими дослідженнями у галузі медицини та фармації і розвивають нові методи, технології та препарати. Університети можуть володіти патентами і авторськими правами на результати своїх досліджень та укладати комерційні угоди з патентовласниками або фармацевтичними компаніями для подальшої комерціалізації розробок та отримання фінансової вигоди.

Таким чином, суб'єкти права інтелектуальної власності у сфері медицини та фармації мають право на захист своїх інтелектуальних прав шляхом отримання патентів, засвідчення авторських прав, реєстрації товарних знаків та інших форм охорони інтелектуальної власності. Це дозволяє їм контролювати використання своїх розробок, отримувати вигоди від їх комерціалізації та сприяти подальшому розвитку медицини і фармації.

Ці суб'єкти мають велике значення у розвитку медицини і фармації, оскільки їх дослідження та розробки сприяють вдосконаленню методів діагностики, лікування та виготовлення лікарських препаратів, що полегшує життя людей і підвищує якість медичної допомоги. Захист прав інтелектуальної власності надає суб'єктам можливість контролювати використання їх розробок та отримувати відповідну винагороду, що стимулює подальшу інноваційну діяльність у цих галузях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пономарьова О. О. Цивільно-правові аспекти реалізації майнових прав інтелектуальної власності в сфері медицини в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2019. 217 с.

2. Воронцова К. О. Цивільно-правовий статус суб'єктів інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 19 с.

3. Лур'є Д. А. Цивільно-правове регулювання проведення клінічних досліджень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 238 с.

4. Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типового положення про комісії з питань етики: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 вересня 2009 року № 690.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-09> (дата звернення: 5.01.2023).

5. Добрава В. Є., Зупанець І. А., Старченко М. Г., Котенко Обґрунтування та розробка методики розрахунку компенсації участі здорових добровольців у клінічних випробуваннях з урахуванням сучасних вимог. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. 2011. № 5. С. 9-14.

*Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н.,
доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ІНСТИТУТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ

Сучасний етап розвитку людського суспільства характеризується ускладненням форм його організації й прискоренням процесів, що відбуваються в ньому. Слід звернути увагу на вдосконалення відносин між соціальними спільнотами й, відповідно, між соціальними інститутами, що виражають їх інтереси: державними структурами, партіями, громадськими рухами, формальними та неформальними групами, що здійснюють функції представництва інтересів різних соціальних суб'єктів.

Крім того, примітною особливістю сучасної епохи є поглиблене усвідомлення всіма соціальними спільнотами своїх економічних, політичних та інших інтересів. У результаті вони перетворюються на групи по інтересами із відповідними свідомістю і поведінкою.

Інститути громадянського суспільства формуються у процесі вивільнення приватних інтересів, розкриття індивідів та перетворення їх з підданих держави у вільних та соціально активних власників, визнання автономії особистості, утвердження принципу загальної рівності.

При цьому важливо відзначити наявність , що існує в умовах ринку та демократичної правової державності вільних та рівноправних індивідів, які діють незалежно від держави та здатні впливати на неї, що актуалізує проблему поєднання публічних та приватних інтересів. У зв'язку з цим вагомого значення набувають інститути, що здійсню-